

درس ۶ «امکان شناخت»

یکی از ویژگی های انسان توانایی «شناختن» است.

پیش از پرداختن به بحث شناخت به گزاره های زیر دقت کنید و ببینید آیا می توانید گزاره درست را تشخیص دهید.

شما در پایان این درس باید توانایی شناخت گزاره درست از نادرست را داشته باشید.

گزاره ها:

۱- انسان می تواند اشیا را بشناسد

۲- انسان می تواند اشیا را همان گونه که هستند بشناسد

۳- انسان نمی تواند اشیا را همان گونه که هستند بشناسد

۴- شناخت انسان می تواند خطا و اشتباه داشته باشد

۵- شناخت انسان همواره خطا و اشتباه است

۶- انسان فقط می تواند همین امور محسوس و قابل تجربه حسی را بشناسد

۷- انسان در شناخت امور محسوس نیز همواره خطا می کند

۸- انسان علاوه بر امور محسوس امور نامحسوس را هم می تواند بشناسد

پاسخ های درست و نادرست را مشخص کنید و در پایان درس بار دیگر پاسخ ها را مرور کنید.

● یکی از ویژگی های انسان شناختن است

ما ابتدا اشیا پیرامون خود را شناسایی می کنیم ، سپس از طریق این شناخت با آن ها ارتباط برقرار می کنیم و سپس از آن ها استفاده می کنیم

پس: شناخت شی- برقراری ارتباط با آن- استفاده از آن

● شناخت هم به امور محسوس تعلق می گیرد هم امور نامحسوس

تذکر: مثال ها ، نشانه ما از دانستن و شناختن است

مثال برای امور محسوس (امور محسوس یا دستگاه ها قابل درک هستند) - اشیا و افراد را می بینیم- صدای آن ها را می شنویم- با دیگری سخن می گوئیم- به سمت چیزی می رویم و یا از آن دور می شویم- از خطر ها فاصله می گیریم- قاب عکس درخت- کلمه درخت نوشته شده روی کاغذ- موج الکترومغناطیسی- منظومه شمسی- مغز من

مثال برای تمور نامحسوس- رویا - مفهوم غول در ذهن- خاطره من از مادرم - اندیشه در باره گذشته و آینده- نظر و باور های من

● شناخت انسان از امور تدریجی است نه دفعی

ما گام به گام (تدریجاً) با عمل «آموختن» و «یادگیری» در مسیر شناخت پیش می رویم

● شناخت ما در مجموع از جهان و خود «محدود» است. (حقایق بسیاری وجود دارد که هنوز انسان نشناخته است)

● در شناخت ما «امکان خطا و شک» وجود دارد

علت وجود خطا در شناخت، نظر ها و باور های متعدد در «موضوعات واحد» است.

توجه: شناخت و آگاهی نسبت به خطای خود نوعی معرفت است. (می دانم که خطا کردم)

سوال؟ چند پرسش در باره «شناخت و معرفت» طراحی کنید و بنویسید این پرسش ها منجر به شکل گیری چه دانشی شده اند.

پرسش های حیطة معرفت شناسی:

۱- شناخت چیست؟

۲- آیا شناخت اساساً ممکن است؟

۳- شناخت های ما تا چه اندازه ارزش دارند؟

۴- راه های شناخت کدام است؟

۵- حدود و قلمرو شناخت چیست؟ (هم محسوس هم نامحسوس)

۶- چرا میان شناخت افراد از یک موضوع، تفاوت وجود دارد؟

این قبیل سوال ها منجر به شکل گیری دانشی به نام «معرفت شناسی» شده است.

سوال؟ معرفت شناسی چه دانشی است و به مطالعه چه اموری می پردازد؟

پاسخ: بخشی از «فلسفه» است که به پدیده شناخت می پردازد و می کوشد به این گونه پرسش ها پاسخ دهد.

سوال مهم؟ چرا معرفت شناسی بخشی از خود فلسفه است؟

پاسخ: زیرا هنگامی که فیلسوفی در باره موضوعاتی مانند هستی، جهان و انسان می اندیشد، ناچار در باره خود اندیشیدن و شناخت نیز دیدگاهی دارد.

سوال؟ کدام فیلسوفان در باره «شناخت» نظر داده اند و کدام دیدگاه از همه مهم تر است چرا؟

پاسخ: افلاطون و ارسطو از یونان باستان، ابن سینا، شیخ اشراق، ملاصدرا و علامه طباطبایی از فیلسوفان مسلمان و دکارت و هیوم و کانت از فیلسوفان دوره جدید اروپا.

البته توجه ویژه «کانت» فیلسوف قرن هجدهم آلمان به شناخت، سبب رشد شاخه «معرفت شناسی» شد.

به چه دلیل «معرفت شناسی» یا «نظریه معرفت» به عنوان شاخه مستقل مطرح شد؟

پاسخ: ۱- طرح پرسش های جدی و جدید در باره معرفت ۲- ظهور دیدگاه های گوناگون

چیستی معرفت

● «معنا و مفهوم معرفت» و «امکان معرفت» اموری پدیده هستند و نیازی به تعریف ندارند.

معنا و مفهوم معرفت: معرفت همان «دانستن و آگاهی نسبت به چیزی» است. هر کسی حتی از کودکی به معنای «می دانم» آگاه است و اگر ابهامی هم وجود دارد، از جانپ کلمه و لغت است که با بیانی معادل آن رفع می شود.

مثلاً: وقتی کودکی می گوید توپ آنجاست بدین معناست که او به وجود توپ در آنجا آگاه و عالم است. برابر آگاهی او، یک توپ در آنجاست.

امکان معرفت

ما می توانیم اشیا و موجودات جهان را بشناسیم و به آن ها علم پیدا کنیم.

● امکان معرفت همانند معنا و مفهوم معرفت، بدیهی است.

دلیل سخن: همین که ما با طرف مقابل خود صحبت می کنیم، یا لیوان آبی را بر می داریم و می نوشیم، یا از عمل کسی خوشحال یا عصبانی می شویم، گویای آن است که ما به امکان شناخت خود پی برده ایم.

سوال؟ آیا امکان شناخت با وجود بدیهی بودن می تواند انکار شود؟

پاسخ: بله گاهی این امر بدیهی در گذشته و حال انکار شده است.

سوا؟ چه کسانی و به چه دلیل به انکار امکان معرفت اعتقاد داشتند؟

پاسخ: سوفیست ها به علت استفاده از مغالطه های مختلف به تدریج به این نظر رسیدند که

۱- انسان توانایی رسیدن به حقیقت را ندارد

۲- انسان نمی تواند به عملی که مطابق با واقع باشد، برسد

سوا؟ کدام سوفیست امکان معرفت را منکر بود و استدلال او در انکار معرفت چه بود؟

پاسخ: «گرگیاس»

استدلال گرگیاس: «اولاً چیزی وجود ندارد. اگر هم چیزی وجود داشته باشد، برای انسان قابل شناخت نیست و انسان ابزار شناخت آن را ندارد. ثالثاً اگر برای انسان قابل شناخت باشد، نمی تواند آن را به دیگری بیاموزد و انتقال دهد.»

● در شناخت های ما شک وجود دارد.

توضیح: ممکن است ما در توانایی خود برای شناخت شک کنیم. مثال: آیا ما می توانیم به همه اسرار مغز دست یابیم؟

سوال؟ آیا شک انسان در شناخت، مربوط به «امکان شناخت» است؟

پاسخ: خیر زیرا هم معنای معرفت و هم امکان رسیدن به آن برای هر انسانی روشن است و شکاکیت مطلق امکان پذیر نیست.

شک مطلق یعنی شک در «اصل دانستن و همه دانسته ها» این شک امکان پذیر نیست زیرا اگر کسی این نظر را داشته باشد، گرفتار یک «تناقض» شده است. (زیرا حد اقل یک شناخت دارد و آن علم نسبت به خود شک است)

نکته مهم: پیشرفت پیوسته دانش بشر نشانه امکان شناخت است.

بشر «به طور طبیعی» به امکان شناخت خود و پدیده های دیگر باور دارد و وجود اشتباه را به معنای ناتوانی در کسب معرفت تلقی نمی کند.

● دستیابی بشر به دانش های مختلف در رشته ها و شاخه های گوناگون علم، دلیلی بر توانایی بشر برای رسیدن به معرفت است. (امکان معرفت)

سوال؟ پیشرفت بشر به چند صورت انجام می شود؟

پاسخ : به دو صورت:

۱- از طریق حل مجهولات و دستیابی به اطلاعات جدید در مورد عناصر و پدیده های جهان و گسترش شاخه های جدید دانش

۲- از طریق پی بردن به اشتباهات گذشتگان و تصحیح آن ها

مثال: دانش ما در باره کیهان و سیاره ها پیوسته در حال تکمیل و هم تصحیح است.

تکمیل ← منجمان به تدریج ستارگان و سیارات بیشتر را شناسایی کرده اند و انتظار دارند در آینده نیز کرات دیگری را شناسایی کنند

تصحیح ← منجمان قدیم عموماً فکر می کردن که خورشید به دور زمین می گردد و زمین مرکز جهان است اما منجمان جدید پی بردند که این نظر اشتباه بوده و زمین به دور خورشید در حرکت است.

نکته: همین تکمیل و تصحیح ، خود معرفت و شناخت است و دلیل بر «امکان معرفت»

دانش آموزان عزیز حال بار دیگر گزاره های ابتدای درس را مرور کنید و درست را از نادرست مشخص کنید.

بررسی گزاره ها:

۱- درست   ۲- درست   ۳- نادرست   ۴- درست   ۵- نادرست به دلیل کلمه «همواره»   ۶- نادرست
نادرست   ۷- نادرست به دلیل کلمه «همواره»   ۸- درست